

ANTONI ESTEVE I SUBIRANA (1902-1979)

per
JOSEP LAPORTE

Antoni Esteve i Subirana nasqué a Manresa l'any 1902 en el si d'una família de llarga tradició farmacèutica. En efecte, Tomàs Esteve i Gabanyach, rebesavi d'Antoni, esdevingué farmacèutic de l'Hospital de Sant Andreu l'any 1786 i més tard instal·là la Farmàcia Esteve que encara existeix actualment després d'haver estat regentada per cinc generacions successives d'apotecaris del mateix llinatge.

El nostre biografiat estava cridat, tanmateix, a ultrapassar el marc d'activitats dels seus avantpassats. En efecte, després d'haver cursat la llicenciatura a Barcelona (1919-1924) amb un expedient remarcable i d'haver-se doctorat a Madrid amb la presentació d'una tesi, dirigida per Pius Font i Quer, sobre la flora líquenològica de la comarca del Bages, Antoni Esteve, en fer-se càrrec de la farmàcia manresana a causa de la mort prematura del seu pare, decidí d'ampliar la preparació de les especialitats farmacèutiques més o menys rudimentàries que es feien a la seva rebotiga. Fou així com el 1929 començà l'obtenció de vitamina D per irradiació de l'ergosterol i poc després aconseguí sintetitzar el neoarsenobenzè —aleshores indiscutiblement el principal medicament antisifilític— i, durant la nostra guerra civil, obtenia per primera vegada a la península el nou bacteriostàtic descobert feia ben poc, la *p*-amiobenzensulfonamida.

Acabada la nostra guerra civil i retornat el doctor Esteve d'un breu exili a França (que li servi per a perfeccionar els seus coneixements en el terreny de la indústria farmacèutica), es decidí a donar un nou impuls a la preparació d'especialitats, traslladà a Barcelona el laboratori i hi creà una petita planta industrial. Tant o més important des del punt de vista científic fou, però, l'equipament d'un departament de recerca on, al llarg dels darrers trenta-cinc anys, el doctor Esteve dirigí tot un seguit d'investigacions destinades no solament a l'estudi i perfeccionament de productes farmacèutics ja coneguts, sinó també a la síntesi i a l'assaig farmacològic de diverses sèries de productes originals.

Durant un cert temps les activitats del laboratori continuaren centrades en el terreny dels medicaments antiinfecciosos. Així, quan per primera vegada fou utilitzada la penicil·lina a l'Hospital d'Infecciosos, el doctor Esteve muntà una tècnica de recuperació de l'antibiòtic —aleshores tan escàs i car— a partir de l'orina dels pacients tractats. Aviat, però, les investigacions originals començaren a donar fruit, i Esteve publicà els primers treballs sobre un nou hemostàtic sintètic derivat del roig Congo: el naftilaminosulfonat sòdic. La recerca en aquest terreny es mostrà especialment fructífera: establiment de noves tècniques de valoració, obtenció de nombrosos productes actius, publicació de molts treballs, comercialització de noves especialitats a base dels productes més interessants (naftionat sòdic o «101-E»; etamsilat de dietilamina o «141-E»; dobesilat càlcic o «205-E»; persilat de dietilamina o «263-E»).

La recerca dels nous productes s'estengué també a d'altres nombrosos camps, entre els quals sobresurten especialment el dels medicaments antiinflamatoris i el dels hipolipemians. En ambdós terrenys la tasca investigadora d'Antoni Esteve aconseguí no solament d'obtenir derivats de productes ja coneguts (com, per exemple, la fenilbutazona i el clofibrat respectivament), sinó també la síntesi d'estructures químiques originals, alguna de les quals segurament no arribarà a la comercialització fins ben després de la mort del seu descobridor que, com és sabut, es va produir el mes de juny de 1979.

Una tan dilatada activitat en la recerca farmacèutica es traduí com és obvi en un gran nombre de publicacions. Antoni Esteve, sol o amb col·laboracions diverses, publicà nombroses monografies i un centenar de treballs relacionats amb els temes esmentats en revistes especialitzades de casa nostra o de fora, i molt especialment en publicacions franceses per l'íntima col·laboració que mantingué sempre amb els més prestigiosos col·legues dels països veïns. Fou membre numerari de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Barcelona (de la qual fou President) i corresponent de les de Madrid, París i Brusel·les; membre i Vice-President de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears; fundador i Vice-President de la Societat Farmacèutica del Mediterrani Llatí; membre de la Societat Francesa de Terapèutica i Farmacodinàmia, i President del Patronat de l'Institut Amatller d'Art Hispànic, entre moltes altres coses.

Dintre l'àmbit de l'Institut d'Estudis Catalans —al qual havia accedit com a membre adjunt l'any 1952 i com a numerari el 1955—, Antoni Esteve havia desenvolupat una tasca molt remarcable com a participant actiu en les activitats científiques, com a dirigent en els més diversos càrrecs —la mort el sorprengué encara essent President de la Secció de Ciències—, i com a mecenes —absolutament discret i pràcticament ignorat per la gran majoria— que en els moments més difícils de la nostra primera institució cultural contribuï decidivament a la bona marxa de les seves activitats i a la publicació d'un bon nombre de treballs.

Tal com he dit en un altre lloc, els qui tinguérem la sort d'ésser amics i —en certa manera— col·laboradors d'Antoni Esteve sabem que la seva desaparició deixa un buit molt difícil d'emplenar. Ens resta, tanmateix, l'exemple de la seva executòria i de la seva insubornable fidelitat al país.

JOSEP LAPORTE
[Conseller de Sanitat de la
Generalitat de Catalunya]

BIBLIOGRAFIA D'ANTONI ESTEVE I SUBIRANA

1. ESTEVE, A.: *Vitamines - Antecedents i concepte actual*. Manresa, 1930.
2. ESTEVE, A.: *Contribución al estudio de la flora liquenológica de la comarca de Bages*. Tesi Doctoral, Manresa, 1932.
3. ESTEVE, A.: *Sulfamidas - Antecedentes y concepto actual*. Barcelona, 1941.
4. ESTEVE, A.: *Arsenoterapia*. Barcelona, 1942.
5. ESTEVE, A.: *Penicilina - Antecedentes y concepto actual*. Barcelona, 1944.
6. ESTEVE, A. i ORIOL, A.: I. *Aportaciones experimentales a la farmacognosia penicilínica*. «Revista Medicina Clínica», Barcelona, 1944.
7. ESTEVE, A. i ORIOL, A.: II *Aportaciones experimentales a la farmacognosia penicilínica*. «Revista Medicina Clínica», Barcelona, 1945.
8. ESTEVE, A. i ORIOL, A.: *Estado actual de la farmacología arsenical*. Monografías Miguel Servet, Barcelona, 1946.
9. *Capítol de Quimioteràpia* per a la segona edició de «Medicamenta». Editorial Labor, Barcelona, 1962.
10. *Redacció dels articles de Farmacologia i Farmàcia* de la primera edició de l'«Enciclopedia de Ciencias Médicas». Editorial Salvat, Barcelona, 1958.
11. ESTEVE, A., REGNE, F. i CASANOVA, N.: *Aplicación de la cromatografía sobre papel a la determinación de las vitaminas*. Comunicació presentada al XXII Congreso Internacional de Química Industrial, Barcelona, octubre 1949.
12. ESTEVE, A. i ORIOL, A.: *Valoración de la asimilación de la Vitamina A en el ratón*. Comunicació presentada al XXII Congreso Internacional de Química Industrial, Barcelona, octubre, 1949.
13. ESTEVE, A., LANGER, M., ORIOL, A. i REGNE, F.: *Coagulantes sintéticos*. Comunicació presentada al XXII Congreso Internacional de Química Industrial, Barcelona, octubre 1949.
14. ESTEVE, A., LAPORTE, J., REGNE, F. i CASANOVA, N.: *Medicamentos oxidorreductores. Redoxales*. «Anales de la Real Academia de Farmacia», núms. 5-6, 1950.
15. ESTEVE, A.: *Constitución de los Arsenobencenos*. «Anales de la Real Academia de Farmacia», núm. 6, març 1950.
16. ESTEVE, A.: *Modification des temps de coagulation et de saignement par les dérivés amino-naphtaléniques mono ou polysulfonés*. «Annales Pharmaceutiques Françaises», núms. 9-10, set-oct. 1950.

17. ESTEVE, A., LANGER, M., ORIOL, A. i REGNE, F.: *Coagulantes sintéticos*. «Anales de la Real Academia de Farmacia», núm. 1, maig 1951.
18. ESTEVE, A., CANAL, P., LANGER, M., LAPORTE, J. i REGNE, F.: *Le glucoside d'alpha-naphtylamine-4-sulfonate de sodium, hémostatique actif par voie digestive*. «Annales Pharmaceutiques Françaises», volum X, pàg. 680, novbre-dsbr. 1952.
19. ESTEVE, A., PIERA, M., CORNUDELLA, J., CANAL, P., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Acción de un nuevo derivado de la isoniácida en tuberculosis experimental*. Comunicació presentada al III Congreso Internacional de Enfermedades del Tórax, Barcelona, octubre 1954.
20. ESTEVE, A., PIERA, M., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Un nuevo derivado de la isoniácida con acción sobre el bacilo tuberculoso*. Comunicació presentada al III Congreso Internacional de Enfermedades del Tórax. Barcelona, octubre 1954.
21. ESTEVE, A.: *Els medicaments d'abans i de després del 1900*. Discurs pronunciat a l'Institut d'Estudis Catalans el dia de Sant Jordi de l'any 1955.
22. ESTEVE, A., CANAL, P., RENGÉ, F. i LAPORTE, J.: *Acción de la Isoniácida sobre el tiempo de sangría*. II Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, 1955.
23. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i PASCUAL, M. C.: *Acción de los humectantes en las suspensiones de sales insolubles de penicilina*. XXVIII Congreso Internacional de Química Industrial, 1955.
24. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i PASCUAL, M. C.: *Estudio potenciométrico de la reacción entre la fenilbutazona y los álcalis y de la solubilidad en disolventes orgánicos de los productos resultantes*. XXVIII Congreso Internacional de Química Industrial, 1955.
25. ESTEVE, A., CANAL, P., LAPORTE, J. i REGNE, F.: *Isoniácida, antibemorrágicos y tiempo de sangría medio del conejo*. Actes de la III Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, maig 1956.
26. ESTEVE, A. i LAPORTE, J.: *L'action de certains antibémorragiques sur le prolongement du temps de saignement, provoqué par quelques médicaments*. «Thérapie» 1957, XII, 510-520. Comunicació a les Journées Thérapeutiques de Paris.
27. ESTEVE, A. i LAPORTE, J.: *Hidrazide de l'acide cyanacétique et temps de saignement moyen chez le lapin*. «Expérientia», vol. XIV/4, 1958, p. 148.
28. CHEYMOL, J., BOURILLET, F. i ESTEVE, A.: *Composés naphthaléniques mono ou polysulfonés et curarimimétiques*, «Thérapie», 1958, XIII, 252-256.
29. LAPORTE, J. i ESTEVE, A.: *Hidracida del ácido cianacético y tiempo de sangría*. Actes de la III Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, maig 1958.
30. ESTEVE, A., ESTEVE, J. i LAPORTE, J.: *Sinergismo entre Prednisolona y antirreumáticos clásicos*. III Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, maig, 1958.
31. ESTEVE, A., ESTEVE, J., LAPORTE, J. i REGNE, F.: *Activité antibémorragique d'un nouveau dérivé de la cyclobexadienolone*. «Thérapie» 1960, XV, 110-118. (Treball presentat per M. Leroux en la sessió del 21 d'octubre de 1959 a la «Société Française Thérapeutique et Pharmacodynamie»). Vol. XV, núm. 1.
32. ESTEVE, A., ESTEVE, J., CANAL, P. i LAPORTE, J.: *Ensayo clínico de la acción del 141-E sobre los tiempos de coagulación y de sangría*. «Medicina Clínica», vol. XXXII, núm. 4, octubre 1960.
33. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F., CANAL, P. i LAPORTE, J.: *Nueva serie de productos antibemorrágicos*. «Revista Española de Fisiología», núm. 16 supl. III, 135-138, 1959.

34. ESTEVE, A., ESTEVE, J., CANAL, P., LAPORTE, J., PLANAS, J. i WOESNER, A.: *Acción del 141-E sobre diversas constantes sanguíneas*. «Anales de Medicina», vol. XLVI, núm. 2, juny 1960.
35. ESTEVE, A., ESTEVE, J., LAPORTE, J. i SALAZAR, R.: *Análisis de la ciclonamina en líquidos biológicos*. «Galénica Acta», XIV 1-6. XXXII Congrès Internacional de Química Industrial, Barcelona, 1960.
36. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i PUIGVERT, R.: *Identificación espectrofotométrica de las Hexadienolonas*. Actes del XXXII Congrès Internacional de Química Industrial, Barcelona, 1960.
37. ESTEVE, A., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Fenilbutazona, esteroides e infecciones experimentales*. Actes de la Comunicació Presentada a la 6ª Reunió de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, 1961.
38. LAPORTE, J., ESTEVE, A. i ESTEVE, J.: *Acción analgésica de la Metadona asociada a diversos fármacos. II. Metadona e inhibidores de la colinoesterasa*. Actes de la Comunicació presentada a la 6ª Reunió de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, 1961.
39. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F., SALAZAR, R. i PUIGVERT, M. R.: *Análisis de mezclas de vitaminas A y D con ayuda de la cromatografía*. Actes de la I Convenció Biennal de la Industria Farmacéutica Española, 1961.
40. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F., CANAL, P. i LAPORTE, J.: *Acción del 114-E sobre las plaquetas circulantes*. Actes de la I Convenció Biennal de la Industria Farmacéutica Española. «Galénica Acta», vol. XIV, 247-253, 1961.
41. ESTEVE, A.: *L'organisation du Laboratoire Pharmaceutique*. Conferència pronunciada a l'Institut de Pharmacie Industrielle, Université de Montpellier, 1961.
42. ESTEVE, A., VILLAR PALASÍ, V., GARCÍA-VALDECASAS, F. i FUIG MUSET, P.: *La investigación en la Industria Farmacéutica*. Actes de la I Convenció Biennal de la Industria Farmacéutica Española, 1961.
43. ESTEVE, A., ESTEVE, J., PUIGVERT, R. i REGNE, F.: *Identificación espectrofotométrica de las Hexadienolonas*. «Revista de la Real Academia de Farmacia de Barcelona», B, núms. 8-9, 1961.
44. LAPORTE, J., ESTEVE, A. i ESTEVE, J.: *Acción analgésica experimental de la Metadona asociada a diversos fármacos*. Actes de la V Reunió de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, desembre 1959.
45. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Ciclonamina (141-E) y fármacos hemorrágiparos*. Actes de la V Reunió de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, desembre 1959.
46. ESTEVE, A.: *Patentabilidad de los Medicamentos*. Real Academia de Farmacia. Discurs inaugural de curs, 1963.
47. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Acciones experimentales de la metacualona administrada por distintas vías*. Separata de «Pharmacia Mediterránea». Sdad. Ftca. del Mediterráneo Latino. Volum IV, 1962, Palma de Mallorca.
48. ESTEVE, A. i LAPORTE, J.: *Au sujet de l'interaction dextran-141-E*. «Hémostase», 1965, V, 145 a 149.
49. LAPORTE, J. i ESTEVE, A.: *Sobre algunas propiedades farmacológicas del DMSO*. «Anales de Medicina», vol. LI, desembre 1965, núm. 4.
50. ESTEVE, A. i LAPORTE, J.: *Interaccions entre dextrà i ciclonamina*. Institut d'Estudis Catalans, Stat. Catalana de Biologia, 1966.
51. LAPORTE, J. i ESTEVE, A.: *Interacción entre 141-E y Dextrano*. IX Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, Pamplona, 1965.
52. ESTEVE, A., LAPORTE, J. i DEMESTRE, I.: *Influencia de diversas sustancias sobre la*

- actividad experimental de la Fenilbutazona*. «Pharmacia Mediterránea», volum V, pág. 483 a 490, 1964.
53. ESTEVE, A., ESTEVE, J., REGNE, F. i LAPORTE, J.: *Efectos del 141-E y derivados sobre el tiempo de sangría medio del conejo*. «Anales de Medicina», sessió del 28 de març de 1968.
 54. ESTEVE, A. i LAPORTE, J.: *Les corbes efecte / temps i llur importància en la recerca farmacodinàmica*. Treballs de la Societat Catalana de Biologia, XXIII. Arxius de la Secció de Ciències, XXXVIII. (1966).
 55. LAPORTE, J. i ESTEVE, A.: *141-E y tiempo de sangría medio del conejo. Relaciones entre dosis y efectos*. X Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, València, 1967.
 56. ESTEVE, A., LAPORTE, J., RODRÍGUEZ, L. i DEMESTRE, I.: *Estudio farmacológico del doxybensylato cálcico*. XI Reunión de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, 1968.
 57. ESTEVE, A., REGNE, F. i GASCÓN, B.: *Protección de los procesos de oxidación y reducción de los ácidos ascórbico y dehidroascórbico por los derivados difenolsulfonados*. «Anales Real Academia de Farmacia», núm. 1, març 1970.
 58. ESTEVE, A., ESTEVE, J., LAPORTE, J. i RODRÍGUEZ, L.: *Curvas dosis-efecto de compuestos activos sobre el tiempo de sangría medio del conejo*. XI Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, Madrid, 1968.
 59. ESTEVE, A., ESTEVE, J., LAPORTE, J., RODRÍGUEZ, L. i DEMESTRE, I.: *Estudio farmacológico de un nuevo antiinflamatorio*. «Anales de Medicina», vol. LVI, núm. 4, desembre 1970.
 60. ESTEVE, A., ESTEVE, J., LAPORTE, J., DEMESTRE, I. i RODRÍGUEZ, L.: *Estudio de un nuevo antiinflamatorio: La Suxibuzona (AE-17)*. I. Toxicología y teratogenia. II. Actividad farmacológica. XII Reunión Nacional de la Sociedad Española de Ciencias Fisiológicas, Santiago de Compostela, 1970.
 61. ESTEVE, A., ROSER, R., RODRÍGUEZ, L. i LAPORTE, J.: *Niveles plasmáticos comparativos de Suxibuzona y Fenilbutazona tras la administración por vía oral en el conejo y en el hombre*. XI Congrés Internacional de Terapèutica, Barcelona, 1971.